
مصاحبه

یادی از «جنگ ریاضی دانشجو» در گفت‌وگویی با غلامرضا خسروشاهی و بهزاد منوچهریان

سعید مقصودی

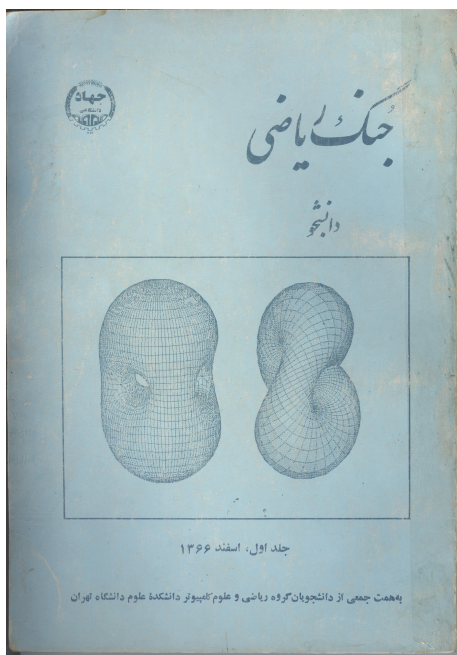
چکیده. جنگ ریاضی دانشجو مجله‌ای دانشجویی بود که در سال‌های ۱۳۶۶-۱۳۷۶ به همت جمعی از دانشجویان گروه ریاضی و علوم کامپیوتر دانشکده علوم دانشگاه تهران منتشر می‌شد. در این مقاله به نحوه ایجاد و اداره و میزان تأثیرگذاری جنگ ریاضی دانشجو از زبان مدیر مسئول و استاد مشاور آن مجله می‌پردازیم.

۱ مقدمه

یکی از نشانه‌های بالندگی علمی جامعه تعداد مجله‌ها و رواج عادت به خواندن آن‌ها در بین افراد جامعه است [۱]. در [۷] تاریخچه‌ای از چگونگی ایجاد و شکل‌گیری مجلات «علمی» و «تخصصی» در جهان و ایران، با نگاهی خاص به حوزه ریاضیات، را آورده‌ایم؛ برای بحثی عمومی‌تر به [۱، ۵] مراجعه کنید. در آنجا اشاره شده است که حدود صد سال پیش (در ۱۵ دی‌ماه ۱۳۰۶) مجله‌ای به نام حل المسائل ریاضی با همکاری عبدالله ریاضی، علی‌اصغر ناصر، و حسین هورفر منتشر شد که اولین مجله تخصصی در حوزه ریاضیات (دبیرستانی) بود؛ همچنین نگاه کنید به [۸]. مجلات بر حسب مخاطبان آن و نوع مقاله‌هایی که چاپ می‌کنند قابل دسته‌بندی به مجله‌های دبیرستانی، دانشگاهی (پژوهشی یا علمی-ترویجی) هستند. از مجله‌های دبیرستانی که از سال‌ها پیش از انقلاب منتشر می‌شدند می‌توان از یکان (۱۳۴۲-۱۳۵۶) و آشتی با ریاضیات (۱۳۵۶-۱۳۶۴) نام برد. مجلات دانشگاهی را می‌توان به مجلات دانشجویی و غیر آن دسته‌بندی کرد. مجلات دانشجویی عبارات و کلمات کلیدی: مجله‌های ریاضی فارسی، جنگ ریاضی دانشجو، دانشگاه تهران، جهاد دانشگاهی، مقاله‌های توصیفی

نوع مقاله: ترویجی؛ تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۱۷؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۱۰

عموماً توسط دانشجویان یک دانشکده و تحت نظارت یک استاد راهنما اداره می‌شوند. از این نوع مجله‌ها که پیش از انقلاب منتشر می‌شدند می‌توان از گویا و گنگ (سال ۱۳۵۲، ظاهراً تنها دو شماره، توسط دانشجویان گروه ریاضی دانشگاه تهران) و الگوریتم (سال‌های ۱۳۵۱-۱۳۵۸، سیزده شماره، توسط دانشجویان دانشکده ریاضی دانشگاه صنعتی شریف) نام برد.

روی جلد اولین شماره

تعداد مجله‌های ترویجی در زمینه ریاضیات دانشگاهی در صد سال اخیر به ۱۵ عدد و عمر متوسط آن‌ها به ۱۰ سال هم نمی‌رسد [۷، ۳]. از مهم‌ترین این مجله‌ها، با در نظر داشتن برخی اصول متعارف کیفی، می‌توان از نشر ریاضی، جنگ ریاضی دانشجو، فرهنگ و اندیشه ریاضی، پیک ریاضی، و مجله ریاضی (شریف) نام برد.

در این نوشته، ضمن گفت‌وگویی با دو نفر از متولیان جنگ ریاضی دانشجو به نحوه شکل‌گیری، اداره، و دیگر موضوعات وابسته به آن خواهیم پرداخت و فهرست جامعی از مقالات آن را در پایان خواهیم آورد.

اولین جلد از مجله جنگ ریاضی دانشجو به همت جمعی از دانشجویان گروه ریاضی و

علوم کامپیوتر دانشگاه تهران زیر نظر دکتر غلامرضا برادران خسروشاهی و مدیر مسئولی بهزاد منوچهریان منتشر شد. درباره جنگ اول در ابتدای آن جلد از زبان دکتر خسروشاهی می‌خوانیم:

این جنگ مجموعه‌ای است از مقالات عمدتاً توصیفی ریاضی و یا درباره ریاضی که در نتیجه فعالیت، پیگیری، و همت عده‌ای از دانشجویان زبده گروه ریاضی و علوم کامپیوتر دانشکده علوم دانشگاه تهران و با پشتیبانی و سرمایه‌گذاری جهاد دانشگاهی دانشکده علوم فراهم آمده است . . .

تنها تذکری که باید داده شود آن است که اصولاً آموزش ریاضی در دوره کارشناسی باید ترکیبی مناسب از فراگیری مفاهیم، حقایق، و روشهای ریاضی، کسب توانایی در حل مسأله، آشنایی با فرهنگ ریاضی جهانی و بومی، و بالاخره کمی هم فراگیری زبان خارجی و کسب توانایی مطالعه نشریات و کتب خارجی و یادگیری هنر برگرداندن آنها به زبان بومی باشد. بنابراین در این گونه فعالیت‌های فوق برنامه‌ای، باید جانب اعتدال مراعات شود و هر دانشجوی داوطلب فعالیت‌های انتشاراتی، حداکثر به برگردان یک مقاله در سال ترغیب شود نه بیشتر.

مقالات جنگ با دقت فراوان از میان انبوه مقالات توصیفی موجود انتخاب شده‌اند؛ با وسواس و امانت ترجمه و سپس به وسیله جمعی از بهترین و زبده‌ترین ویراستاران ریاضی به طور داوطلبانه ویرایش شده‌اند.

در خاتمه از مسئول جهاد دانشگاهی دانشکده علوم، آقای بهزاد منوچهریان، که در راه‌اندازی این کار فرهنگی-علمی، داوطلبانه پیشقدم شده و با وجود مشکلات عدیده، آن را به سرانجامی خوش رسانیده است، باید سپاسگزار بود.

جنگ ریاضی دانشجوی طی ده سال، ده جلد و مجموعاً ۱۵۱ مقاله منتشر کرد. جنگ فقط به اسم دانشجویی بود وگرنه به لحاظ کیفیت مقاله‌ها، ترجمه، صفحه‌آرایی، چاپ، و ویراستاری سطح بسیار بالایی داشت و از مجله‌های تخصصی هم عصر خودش مثل فرهنگ و اندیشه ریاضی بسیار جلوتر بود. ویراستاران جلد اول آن عبارت بودند از مرحوم محمدهادی شفیعیها، سیامک کاظمی، فرخ وطن، و بهرام معلمی که جملگی از ویراستاران تراز اول متون ریاضی بودند. صفحه‌آرایی و چاپ آن نیز بسیار چشم‌نواز و مطلوب بود. مقاله‌های جنگ ریاضی هنوز ارزش خواندن و دوباره خواندن را دارند، از ویراستاری آن و نشر مقالات آن هنوز چیزهای بسیاری می‌توان آموخت. اما این ستاره هم دیری نپایید و از آن جز ردی باقی نماند.

به نظر می‌رسد رمز کیفیت بالای جنگ در اسلوب‌مندی اداره آن باشد. این اصول در جلد هفتم (بهمن ۱۳۷۰) مجله در نوشته‌ای تحت نام «چهار سال با جنگ ریاضی دانشجوی» به دقت و زیبایی تمام گفته شده است. گزیده‌ای از آن نوشته را قبلاً در [۷] آورده‌ایم. اکنون گزیده بخش دیگری را که درباره شیوه کار جنگ است نقل می‌کنیم:

جنگ ریاضی دانشجوی در آغاز به عنوان محملی برای فعالیت‌های فوق برنامه دانشجویان

گروه ریاضی دانشگاه تهران منتشر شد. اما در حال حاضر هیأت تحریریه جنگ آن را نه به عنوان یک فعالیت موضعی مختص دانشجویان دانشگاه تهران، بلکه به عنوان فعالیتی در کل جامعه ریاضی کشور تلقی می‌کنند. به همین خاطر، به موازات فراگیر شدن حوزه فعالیت مجله، لازم است اصول و چارچوب آن هرچه دقیقتر باشد. در اینجا می‌کوشیم مهمترین اصول و ضوابطی را که در انتشار این مجله دخیل است برشماریم.

یکی از اهداف اولیه جنگ، غنی کردن منابع مقاله‌های توصیفی به زبان فارسی است. در مورد اینکه منظورمان از مقاله توصیفی چیست، در سرمقاله شماره پنجم توضیح مختصری داده‌ایم، اما به نظر می‌رسد ذکر مطالبی در این مورد بی‌مناسبت نباشد. . . . در این میان عقیده‌ای وجود دارد مبنی بر اینکه یک مقاله توصیفی از ارزش علمی چندانی برخوردار نیست، چراکه معمولاً هیچ نتیجه جدیدی در آن یافت نمی‌شود، و اثبات هیچ قضیه‌ای در آن نمی‌آید، و بهتر است به جای خواندن آن وقت خود را بر سر خواندن یک مقاله «جدی» گذاشت. این گمان از آن جهت نادقیق

فهرست	
۲۵	مقدمه
۲۵	درباره جنگ اول
	غلامرضا برادران سرورشاہی
	مقالات بلند
۱	گرایش‌های جاری در دجبر
	گرت برکات
۳۵	سیاحتی در توپولوژی
	فرید جشتیان
۴۳	اوپار و تابع ژتا
	دبیوند آریب
	مقالات کوتاه
۶۸	پایاندهای فکری انقلاب کامپیوتری
	ر.و. هینگ
۷۹	آیا حقیقت ریاضی وابسته به زمان است؟
	جوردن گرابتر
۹۳	ده قانون درباره چگونگی تحول در تاریخ ریاضیات
	ماکلن گران
۱۰۵	هنرمندهای کلاسی
	احمد شمس‌ه‌آباد
۱۰۵	ریاضیات ساختنی
	مارک سنداکرن
۱۱۹	عدد حقیقی چیست؟
	جان مایخیل
	گزارشها
۱۲۸	نگاهی به مسائلیات ریاضی در جهان و ایران
	انتر آگری جیلا آبادی
۱۳۶	مگر، حقیقت و زیبایی خودبسته نیستند!
	جینر گریک
۱۳۹	کتابخانه و بنیاد کارشناسی ارشد ریاضی و آمار دانشگاه تهران
	غلامرضا برادران سرورشاہی، بهزاد منوچهریان
جنگ ریاضی دانشجو	
به‌مدت چندی از دانشجویان گروه ریاضی و علوم کامپیوتر دانشگاه تهران	
زیر نظر و با مسؤلیت: غلامرضا برادران سرورشاہی مسئول اجرایی: بهزاد منوچهریان هیأت تحریریه: شاهین آجوردانی نیشی، امیر آگری جیلا آبادی، ناصر بروچریدان، بهزاد منوچهریان	
ویراستاران: محمدحسین ذبیحی، سیامک کاظمی، فرخ وطن ویراستار مسئول: بهرام مملتی مسئول فنی و صفحه‌آرا: نادر کبیری	
حروفچینی: عبدی چاپ: نیسا جلد اول: اسفند ۱۳۶۶ ۴۰۰، ۴۰۰، ۴۰۰ ریال ناشر: جهاد دانشگاهی دانشکده علوم دانشگاه تهران	

اطلاعات مربوط به جُنگ ریاضی دانشجو

سال‌های انتشار	تعداد شماره	تعداد مقالات	فاصله انتشار	ناشر
۱۳۶۶-۱۳۷۶	۱۰	۱۵۱	نامنظم	جهاد دانشگاهی دانشگاه صنعتی تهران، دانشگاه امیرکبیر (۱۳۷۶)
هیئت تحریریه	شاهین آجودانی نمینی، علیرضا اشرفی، امیر اکبری مجدآبادنو، ناصر بروجردیان، حسن حقیقی، سعید ذاکری، کامبیز محمودیان، فرشته ملک، بهزاد منوچهریان، حمیدرضا میمنی، سعاد ورسایی			
ویراستاران	محمود احسانی، یوسف امیر ارجمند، ناصر بروجردیان، حسن حقیقی، سعید ذاکری، محمدهادی شفیعیها، سیامک کاظمی، بهرام معلمی، بهزاد منوچهریان، فرخ وطن، غلامرضا یاسی‌پور			
مدیران مسئول	بهزاد منوچهریان			
استادان مشاور	غلامرضا خسروشاهی			
همکاران	اقبال زارعی (یک شماره)			
مسئول فنی و صفحه‌رایی	نادر کثیری، آناهیتا سمیع (یک شماره)			
حروف‌چینی	توسط افراد و مؤسسات مختلفی انجام شده است			

و ساده‌اندیشانه است که برای رسیدن به هر حکمی در مورد مقاله، ابتدا باید هدف مقاله، مخاطب مقاله، و هدف مخاطب مقاله از خواندن آن را شناخت. به یقین هیچ پژوهشگری برای دیدن کارهای تازه در زمینه تحقیقاتش به دنبال یک مقاله توصیفی نمی‌رود (هرچند آن هم برای گسترش اطلاعات و نظم‌بخشیدن به دانسته‌هایش کار مفیدی است)، بلکه در رشته مورد علاقه‌اش از بین دهها مجله تخصصی موجود در پی مقالاتی می‌گردد که آن موضوع خاص را در بر داشته باشند. اما وضعیت برای مجله‌ای مانند جُنگ به کلی متفاوت است. پیش از هر چیز، جُنگ برای دانشجویان دوره کارشناسی ریاضی منتشر می‌شود، که عموماً تجربه چندان زیادی در مقاله‌خوانی ندارند. پس وظیفه اول جُنگ باید این باشد که فرهنگ مقاله‌خوانی را در بین دانشجویان سالهای پایین اشاعه دهد. این ایجاب می‌کند که مقاله‌های آن به قدر کافی جذاب و به قدر کافی عام باشند تا دانشجوی مخاطب، انگیزه لازم را برای خواندن آن پیدا کند. . . . بنابراین با این وسوسه دائمی که در جُنگ یا مجلاتی با اهداف مشابه، مقاله تحقیقی پیچیده بیاید باید جداً مبارزه کرد؛ جای آن نوع مقالات در چنین نشریاتی نیست.

یک بار دیگر باید تأکید کنیم که توصیفی بودن مقاله به معنای پایین بودن ارزش علمی آن نیست. اگر کسی چنین گمان برد، یا معنای توصیفی بودن مقاله را نمی‌داند، و یا با این عقیده‌اش تأیید کرده است که با بخش بزرگی از آثار مهم ریاضی، از جمله مقالات متعددی از آرنولد، اسمیل، هالموس، و دیگران آشنا نیست. ...

از دیگر اهداف جنگ، انتشار مقالات کلاسیک و تاریخی ریاضیات است. به اعتقاد ما اقامه دلیل برای این کار تا حدودی زائد است: طلبه ریاضیات مانند طلبه هر دانش و هنر دیگر، باید اندکی نیز با آثار کلاسیک پیشینیان خود آشنایی پیدا کند. ...

هدف مهم دیگر جنگ، ارائه مقالات آموزشی است که می‌توان از آنها در کنار آموزش استاندارد و درسهای ریاضی به طرز مؤثری بهره جست. ...

درج و نشر فعالیتهای مستقل دانشجویان ریاضی که با کیفیت و استاندارد قابل قبول جنگ نوشته شده باشد، یکی دیگر از اهداف مجله است. ...

درباره روش کار هیئت تحریریه نیز در همان شماره چنین آمده است:

هیأت تحریریه جنگ در حال حاضر [۱۳۷۰] مرکب از هفت نفر است. جلسات هیأت به طور منظم هفته‌ای یکبار تشکیل می‌شود (تاکنون ۲۱۲ جلسه تشکیل شده است). در هر جلسه یکی از اعضاء مسئولیت نوشتن گزارش جلسه را برعهده دارد. این گزارشها به طور کاملاً مرتب نوشته و بایگانی می‌شود. محتوای آنها مرکب است از خلاصه‌ای از وضعیت مجله، موارد بحث شده در جلسه، و دستور کار جلسه بعد. موضوع مورد بحث در هر جلسه با توافق اعضاء انتخاب می‌شود. یکی از برنامه‌های اکثر جلسات، بررسی یک مقاله است. این مقاله ممکن است توسط استاد یا دانشجویی تألیف و به هیأت پیشنهاد شده باشد. و یا می‌تواند مقاله‌ای از یکی از مجلات خارجی باشد. در هر صورت نسخه‌هایی از مقاله تکثیر و به اعضاء داده می‌شود و آنها یک هفته فرصت دارند تا مقاله را بخوانند و برای جلسه بعد درباره‌اش صحبت کنند. در جلسه مقرر، هریک از اعضاء خلاصه‌ای از موضوع مقاله، نقاط قوت و ضعف آن، و برداشتهای شخصی خود را از آن بیان می‌کند. این مرحله مهمی است و به‌ویژه در مورد مقالات فنی‌تر دقت بیشتری می‌طلبد. پس از

آنکه همه دیدگاهها در مورد مقاله، مورد بحث قرار گرفت، اعضا فرمهای مخصوصی را برای امتیاز دادن به مقاله پر می‌کنند. امتیاز این فرمها با نظام مخصوص که از قبل مورد تصویب هیأت قرار گرفته است معدل‌گیری و در یک فرم نهایی به نام "شناسنامه مقاله" درج می‌شود. این شناسنامه همچنین حاوی خلاصه‌ای از موضوع مقاله، و نظر افراد هیأت در مورد آن است. شناسنامه هر مقاله تعیین می‌کند که آیا مقاله شایستگی چاپ در جُنگ را دارد یا نه. با این روش، هم همه اعضای هیأت به مقاله آشنایی پیدا می‌کنند، هم اشتباهات احتمالی مقاله مشخص می‌شود، و هم مقالات با روش اسلوبمندی به مجله راه پیدا می‌کند.

باری، جُنگ ریاضی دانشجو در مختصات مکانی و زمانی خاص و به دست افرادی خاص شکل گرفت و مانند معدودی از نهادها و فعالیت‌های مشابه در صدساله اخیر، که به سنتی ماندگار تبدیل نشدند، مصداق این بیت لسان‌الغیب شد که

راستی خاتمِ فیروزه بواسحاقی خوش درخشید ولی دولتِ مُستعجل بود

۲ جُنگ ریاضی از زبان دکتر خسروشاهی

از اینکه قبول زحمت فرمودید بسیار سپاسگزارم. مطابق معمول، اگر اجازه بفرمایید با بیان مختصری از شرح احوال شما آغاز کنیم. مختصری از دوران تحصیلات و سوابق شغلیتان بگویید. فعلاً مشغول چه کاری هستید؟

– من در سال ۱۳۱۸ در تبریز متولد شدم؛ در سال ۱۳۳۶ دیپلم طبیعی را از دبیرستان معروف فردوسی تبریز دریافت کردم؛ در سال ۱۳۴۲ در رشته مهندسی آبیاری و آبادانی از دانشگاه تهران فارغ‌التحصیل شدم و به عنوان مربی در دانشگاه تهران (در همان رشته تحصیلی) استخدام شدم. سپس در سال ۱۳۵۱ درجه دکترا را در رشته ریاضی از دانشگاه کُرنل، واقع در ایالت نیویورک آمریکا، دریافت کردم. بلافاصله به ایران برگشتم و در دانشکده علوم دانشگاه تهران به عنوان استادیار استخدام شدم و در سال ۱۳۸۶ درحالی‌که قبل از آن به عنوان استاد نمونه کشوری انتخاب شده بودم (قبلاً هم یک بار به عنوان برنده جایزه خوارزمی و چند بار به عنوان پژوهشگر نمونه دانشگاه تهران برگزیده شده بودم) حکم بازنشستگی را به دستم دادند. در نتیجه، تمام وقت و اهتمام من پس از آن به پژوهشگاه دانش‌های بنیادی تخصیص یافته است.^۱

دکتر غلامرضا خسروشاهی، زمستان ۱۴۰۳

من البته از بدو تأسیس این پژوهشگاه یعنی از سال ۱۳۶۸ مشغول فعالیت پژوهشی و مدیریتی در این مرکز بوده‌ام. در تمامی شوراها و مهم مدیریتی عضویت داشته‌ام و درحقیقت یکی از پیش‌کسوتان مؤسس پژوهشگاه هستم. البته ناگفته نماند که من این نوع فعالیت‌ها را از قبل از انقلاب شروع کرده‌ام. در آن زمان انجمن ریاضی ایران حکمی به من داد که به کمک کمیته‌ای طرح تأسیس یک پژوهشگاه را آماده کنیم. این طرح تهیه شد اما با مخالفت برخی همکاران متنفذ آن روزها ره به جایی نبرد.

اجازه بدهید در اینجا سؤالی هم دربارهٔ زمینه مطالعاتی و تخصصی شما مطرح کنم.

رساله شما در زمینه معادله‌های دیفرانسیل جزئی تحت راهنمایی ریاضی‌دان معروف ال. ای. پین^۱ است و تا سال ۱۳۵۹/۱۹۸۱ هم چند مقاله در این زمینه در مجله‌های بسیار معتبر مثل ترانزکشن انجمن ریاضی آمریکا منتشر کرده‌اید. در آن سال اولین مقاله شما در زمینه طرح‌های بلوکی با همکاری دکتر صمد هدایت، آماردان برجسته، منتشر می‌شود و تا سال ۱۳۶۶/۱۹۸۸ سه مقاله با مرحوم دکتر محمودیان در این زمینه منتشر کرده‌اید. با یک وقفه دو ساله آثار شما تماماً در زمینه نظریه طرح‌های ترکیبیاتی ادامه پیدا می‌کند. چطور به ترکیبیات علاقه‌مند شدید؟

– پس از بازگشت به ایران در سال ۱۳۵۱ و انتشار چند کار در زمینه رساله دکترایم، که اشاره کردید، دیدم که کار در این زمینه دشوار است و از طرفی هیچ امکاناتی برای تحقیق وجود ندارد. تحت تأثیر مسئله‌ای از طرف دکتر هدایت، که نسبت خانوادگی هم با من دارند، به ماتریس‌های طرح و t -طرح‌ها که در مبحث طرح آزمایش در آمار کاربردهای زیاد داشت و موضوع کاری او بود علاقه‌مند

1. Lawrence Edward Payne (1923-2011)

شدم. پس از آن در سمینارهای معروف «سه‌شنبه‌ها» با مرحوم محمودیان آشنا شدم و پیشنهاد کردم روی این زمینه کار کنیم و او هم قبول کرد و چندتا کاری که اشاره کردید حاصل آن همکاری است.^۱

اما بپردازیم به جُنگ ریاضی. با نگاهی به سوابق شما علاقه و اعتقاد شما به انتشار مجلات توصیفی باکیفیت کاملاً مشهود است: استاد مشاور در جُنگ ریاضی دانشجو، عضو هیئت ویراستاران نشر ریاضی، و مؤسس مجله اخبار پژوهشگاه دانش‌های بنیادی از سال ۱۳۷۱. به نوعی علاقه زیادی به انتشار اصولی مجله و کتاب باکیفیت در شما دیده می‌شود. آیا انتشار و راه‌اندازی جُنگ ریاضی دانشجو سابقه‌ای داشت؟ چطور به فکر این کار افتادید و چگونه این کار میسر شد؟ آیا تقاضایی از طرف دانشجویان بود یا شما بعد از طرح این موضوع از بین دانشجویان، افراد داوطلب را انتخاب کردید؟ به‌طور کلی درباره جریان امور در مجله توضیح دهید.

حالا که به خاطراتم مراجعه می‌کنم، می‌بینم از همان دوران نوجوانی به کارهای ژورنالیستی علاقه داشته‌ام. فکر می‌کردم بهترین راه اثرگذاری در محیط علمی-فرهنگی انتشار یک نشریه است که منظم منتشر شود و به مسائل روزمره مربوط بپردازد. در دوره دبیرستان با همکاری دوستی همکلاسی به نام پرویز بالازاده روزنامه‌ای دیواری به نام «سلول» منتشر می‌کردیم. آن قدر به این کار علاقه داشتم که تمام تعطیلات عید را گذاشتیم روی این کار. نوشتن روی کاغذ فیلی چه باحال بود! آن روزها امکاناتی برای چاپ و نشر در دسترس ما نبود. مرکب بود و قلم. به یاد دارم که در یک جایی در حیاط دبیرستان قرار بود توالی ساخته شود و سال‌ها مانده بود و ساخته نمی‌شد. نوشتیم «کلبه احزان شود روزی گلستان غم مخور!» و جای دیگر در همان شماره عکس معلم درس طبیعی را گذاشتیم که می‌گفت من از هیچ‌کس حتی از آقای مدیر هراس ندارم؛ و البته بعداً کتک مفصلی از آن معلم خوردم و روزنامه توقیف شد (کار روزنامه‌نگاری همیشه مخاطره‌آمیز بوده است!). این علاقه به ژورنالیسم بعدها با همکاری با مجله‌های علمی مختلف تداوم یافت.^۲

و اما داستان نشریه جُنگ ریاضی دانشجو. در انقلاب‌ها، مردم به ایده‌های نو رو می‌آورند و افکار نو را قدر می‌شناسند. ما هم پس از انقلاب ۵۷ به فکر مسائل ریشه‌ای‌تر دانشگاهی و از جمله ارتقای سطح فرهنگ علمی دانشجویان بودیم. مدت‌ها قبل از تأسیس این مجله، پیرو همان علاقت

۱. برای اطلاعات بیشتر و خواندنی در این باره رک. [۲، ۴، ۱۵]. ۲. راه‌اندازی دو مجله گویا و گنگ (۱۳۵۲) و مجله ریاضی تهران (۱۳۵۶)، هر دو از انتشارات گروه ریاضی دانشگاه تهران، شاهد این علاقه است.

ژورنالیستی این فکر در ذهنم بود که انتشار یک مجله دانشجویی گام مؤثری در این مسیر است زیرا می‌تواند ذهن دانشجویان را به تکاپوی بیشتری وا دارد، آن‌ها را با جریان‌های روز جهانی در دانش ریاضی آشنا کند، و برای کسانی که مستقیماً درگیر تهیه مطالب آن می‌شوند، انگیزه‌ای برای ممارست در ریاضی‌نویسی و ژورنالیسم علمی فراهم کند که می‌تواند دست‌مایه‌ای برای فعالیت‌های آتی آن‌ها در این زمینه باشد. قبل از انقلاب هم تلاش‌هایی برای انتشار این گونه مجله‌ها (از جمله با مشارکت من) صورت گرفته بود که چندان موفق و پردوام نبود. اما من خواهان انتشار مجله‌ای اسلوبمند و با کیفیت خوب از نظر محتوی و ویرایش و چاپ بودم. از این رو، زمانی که عده‌ای از دانشجویان زبده را علاقه‌مند به چنین فعالیتی دیدم آن‌ها را به این کار تشویق کردم و نقش راهنما و مشاور علمی نشریه را پذیرفتم. این دانشجویان زبده که هسته اولیه کادر مجله و هیئت تحریریه را تشکیل دادند چهار نفر بودند: بهزاد منوچهریان، ناصر بروجردیان، شاهین آجودانی نمینی، و امیر اکبری مجدآبادنو. بعدها سعید ذاکری و فرشته ملک هم به اعضای هیئت تحریریه اضافه شدند (امیدوارم اسم کسی را از قلم نینداخته باشم).

موتور محرکه و کارگردان کل پروژه، بهزاد منوچهریان، نماینده جهاد دانشگاهی در دانشکده علوم، بود (دانشکده در آن زمان هنوز پردیس نشده بود!) وی تمام امور را اداره و پیگیری می‌کرد و با هیئت تحریریه بسیار صمیمی و دمخور بود. من در اولین جلسه هیئت تحریریه و بعضی از جلسه‌های بعدی آن شرکت کردم. نخست نام مجله به تصویب رسید: «جنگ ریاضی دانشجو»؛ و سپس توافقاتی درباره محتوا و روال کار مجله صورت گرفت. قرار بر این شد که عمده محتوای مجله شامل ترجمه‌هایی از متون معتبر خارجی باشد و به این منظور چند مجله توصیفی معتبر خارجی، از جمله *Intelligencer*، *Notices, Math. Magazine, Math. Monthly* به عنوان منابع اصلی برای ترجمه مقاله‌ها در نظر گرفته شد. در آن موقع، ارتباط با اینترنت برقرار نبود و باید از نسخه‌های کاغذی این مجله‌ها استفاده می‌شد.

روال کار به این صورت بود که هر یک از علاقه‌مندان (از اعضای هیئت تحریریه یا خارج از آن) مقاله‌ای را به سلیقه خود انتخاب و به هیئت تحریریه پیشنهاد می‌کرد و پس از تصویب مقاله در هیئت تحریریه، مترجمی برای آن انتخاب می‌شد. مقاله ترجمه‌شده سپس ویرایش می‌شد. در موارد معدودی نیز مقاله تألیفی پذیرفته می‌شد. انتشار این مجله یک کار دانشجویی بود و این موضوع تأثیر بسیار زیادی در محبوبیت مجله داشت. بحث و تبادل نظر جمعی برای تصویب مقاله‌های پیشنهادی و اهمیت دادن به ویرایش مطالب از عوامل مؤثر در کیفیت مجله بود.

اما به تدریج بعضی از فعال‌ترین همکاران مجله برای ادامه تحصیل به خارج رفتند و عده‌ای هم به اشتغالات دیگری پرداختند و آن حلقه اولیه از هم گسیخته شد و مجله از انتشار بازماند.

از میان افرادی که به عنوان عضو هیئت تحریریه نام بردید، به نظر می‌رسد که شاهین آجودانی یک فرد استثنایی بوده است. در مت‌ساینت، اولین مقاله او به سال ۱۹۹۰/۱۳۶۸ ثبت شده است و تاریخ ارسال مقاله را که می‌بینیم دو سال قبل‌تر (۱۹۸۸/۱۳۶۷) است یعنی در زمانی که هنوز دانشجوی لیسانس بوده و تا بعد از آنکه به خارج کشور برای دوره دکترا بروید چندین مقاله (هر سال یک مقاله و عمدتاً با شما) به چاپ رسانده که این بسیار تعجب‌برانگیز است. طبق اطلاعات موجود او متولد ۲۴ مهر ۱۳۴۶ در شهرستان نمین واقع در استان اردبیل بوده، دیپلم را از دبیرستان پانزده خرداد در سال ۱۳۶۱ گرفته و در سال ۱۳۶۷ لیسانس و در ۱۳۷۰ فوق لیسانس خود را از دانشگاه تهران با رساله‌ای با عنوان «طیف اندازه محمل در دستگاه‌های سه‌تایی» تحت راهنمایی جناب‌عالی دریافت کرده و دو سال بعد از فوق لیسانس تا سال ۱۳۷۲ را در آئی‌پی‌ام گذرانده است. از فوق لیسانس به بعد همراه شما در مرکز تحقیقاتی وابسته به سازمان انرژی اتمی و هسته تحقیقاتی ترکیبیات به سرپرستی شما در پژوهشکده ریاضیات مشغول بوده است. بفرمایید شما چطور توانستید یک دانشجوی لیسانس را جلب کار تحقیق کنید؟ در مورد مقالات او در این دوره توضیح بدهید؟

– شاید در معرفی کامل او به جامعه ریاضی تا حدودی غفلت کرده‌ام. شاهین آجودانی نمینی بدون شک از استعداد سرشاری برخوردار بود. در پاسخ به سؤال شما قدری درباره اولین مقاله و اولین کار تخصصی او توضیح می‌دهم.

آن روزها مسئله‌ای بانام «پایه برای فضای پوچی ماتریس‌های وقوعی t -طرح‌ها» مطرح بود و دو مقاله مهم در این باره انتشار یافته بود. در جستجوی یک دانشجوی باهوش بودم و از دانشجویان پرسیدم «باهوش‌ترین دانشجو کیست؟» انگشت اشاره به سوی آجودانی بود. او دانشجوی سال دوم ریاضی بود. او را در زمین فوتبال گل‌کوچک در حین بازی یافتم. آمدم به دفتر من و مسئله را برایش توضیح دادم. گفت: «فهمیدم» و دوباره رفت پی بازی! چند روزی به مسافرت رفتم. بعد از برگشت دوباره او را دیدم. پرسیدم: «آیا مقاله‌ها را خواندی؟» گفت: «وقت نکردم!» گفتم: «حداقل

الگوریتم‌ها را برای مقادیر کوچک چک می‌کردی» گفت: «اصلاً من خود مسئله را حل کردم؛ یک پایهٔ تنک $(1, 0, -1)$ برای حالت کلی!» فکر کردم مرا سرکار گذاشته. فردا آمد و با همان حالت خجالتی، یک پایهٔ تنک $(1, 0, -1)$ یافته بود که آن را به‌سادگی و با دست می‌توانستی محاسبه کنی. بسیار شگفت‌زده شدم! مقاله را در یک مجلهٔ بسیار معتبر [SIAM J. Discrete Math. 3] (1990) به چاپ رساندیم.

رسالهٔ کارشناسی ارشد او حل مسئلهٔ مهمی در طرح‌های بلوکی بود که فودی^۱ و هدایت در سال ۱۹۷۷ مطرح کرده بودند.^۲

اجازه دهید دربارهٔ مجلهٔ اخبار که اساساً به عنوان بولتن خبری پژوهشگاه دانش‌های بنیادی تأسیس گردید صحبت کنیم. این بولتن خبری در طی زمان به یک مجلهٔ تخصصی در حوزه‌های مختلف نزدیک شده است. مقالات توصیفی خوبی در زمینه‌های مختلف علمی در آن منتشر می‌شود. از آنجاکه از ویراستاری بسیار مجرب (استاد سیامک کاظمی) برخوردار بوده‌اید کیفیت نگارش مقالات بسیار بالا است و از نظر بنده الگوی بی‌نظیری در زمینهٔ مجله‌های علمی به زبان فارسی است. در یکی از شماره‌های آن مجله تاریخچه‌ای از تحولات اخبار ذکر شده است، در اینجا مختصری از تأسیس و تحولات این بولتن خبری را بفرمایید.

– در یکی از جلسات شورای علمی پژوهشگاه در سال ۱۳۷۱ من موضوع انتشار یک خبرنامه را مطرح کردم. همکاران فیزیک، مطابق معمول، مخالف بودند. ولی به‌هرحال تصویب شد و از آن زمان این‌جانب مدیرمسئول مجله هستم. در حال حاضر مجله ویراستار بسیار توانایی مانند سیامک کاظمی دارد. با تلاش آقای کاظمی و بقیه (از جمله خود این‌جانب) مجلهٔ تقریباً بی‌اشتباهی منتشر می‌شود. دربارهٔ هدف و تاریخچه و نوع مباحث مجلهٔ اخبار اطلاعات مشروحی در شمارهٔ ۱۰۰ مجله

۲. البته به دلایلی این نتایج هیچ‌گاه به‌صورت مقالهٔ علمی منتشر نشد. ماجرا از زبان دکتر خسروشاهی از این‌قرار است که آجودانی نتایج را در همان سال به‌صورت مقاله‌ای به مجلهٔ معروف *J. Combin. Theory Ser. A* می‌فرستد ولی سردبیر مجله در رفتاری غیرحرفه‌ای مقاله را نمی‌پذیرد به این‌عنوان که مقاله‌ای در پاسخ به همین حدس اندکی قبل دریافت کرده‌ایم و تحت داوری است. اعتراض شدید از طریق دکتر هدایت به مجله هم مؤثر واقع نمی‌شود. آجودانی بعد از دیدن آن مقاله (که نوشتهٔ چارلز کولبورن و چارلز لیندن است) اشکالی در اثبات آن‌ها می‌یابد و آن را بعداً با ادیتور مجله در میان می‌گذارد ولی مقاله در آن زمان زیر چاپ بوده است. در این میان دکتر خسروشاهی نتایج آجودانی را طی کنفرانس‌هایی در آمریکا ارائه می‌کند. کولبورن ضمن اطلاع از این نتایج اشکال اثبات را از طریق روش آجودانی رفع می‌کند.

آمده که در وبگاه پژوهشگاه دانش‌های بنیادی به آسانی در دسترس است. در آنجا توضیح داده‌ایم که نشریه اخبار صرفاً «بولتن خبری» خاص یک مؤسسه به معنای متعارف آن نیست بلکه علاوه بر انعکاس فعالیت‌ها و رویدادهای پژوهشگاه، مطالب و گزارش‌های متنوعی درباره مسائل جامعه علمی-پژوهشی در ایران و روندها، نهادها، و رویدادهای علمی مهم جهان نیز در آن منتشر می‌شود.

یک موضوع دیگر، انتشارات پژوهشگاه دانش‌های بنیادی است که چند کتاب مهم را به زبان فارسی منتشر کرده است از جمله کتاب اثبات و کتاب تولد یک قضیه. این کتاب‌ها هم زیر نظر شما منتشر شده است. در این باره هم توضیح بفرمایید و آیا برای ادامه این کار برنامه‌ای دارید؟

– ما انتشارات انگلیسی زیادی از نوع درس‌نامه‌ها^۱ و مقاله‌نامه‌های کنفرانس‌ها^۲ داشته‌ایم ولی برنامه خاصی برای انتشار کتاب‌های علمی ترویجی به زبان فارسی نداشته‌ایم. با این حال، چون من انتشار این‌گونه کتاب‌ها را برای ارتقای دانش عمومی مفید می‌دانم، گهگاه برحسب امکانات مبادرت به این کار کرده‌ایم. اما چون تاجر خوبی (در زمینه توزیع و فروش کتاب) نیستیم، کتاب‌هایی که نام برده‌اید علی‌رغم ارزش محتوایی، فروش خوبی نداشته‌اند. حالا هم به‌خاطر گرانی کاغذ و چاپ و کمبود امکانات، برنامه‌ای در این زمینه نداریم.

۳ جنگ ریاضی از زبان بهزاد منوچهریان

از اینکه قبول زحمت فرمودید بسیار سپاسگزارم. مطابق معمول، اگر اجازه بفرمایید با بیان مختصری از زندگی و سوابق شغلی شما آغاز کنیم.

– من هم به‌خاطر اینکه به فکر تهیه چنین گزارشی افتادید، از شما بسیار سپاسگزارم. بهزاد منوچهریان متولد ۱۸ آذر ۱۳۳۹ در تهران هستم. پس از آنکه در خرداد ۱۳۵۷ دیپلم گرفتم، در کنکور شرکت کردم و در رشته مهندسی کامپیوتر دانشگاه شیراز، که اولین انتخاب من بود، قبول شدم، ولی در دانشگاه ثبت‌نام نکردم و شرایط به نحوی شد که پس از چندسال، بار دیگر در ۱۳۶۳ در کنکور شرکت کردم و در اولین انتخابم، که رشته ریاضی کاربردی دانشگاه تهران بود، قبول و مشغول تحصیل شدم. در آن سال‌ها رشته ریاضی محض از رشته‌های دانشگاهی حذف شده بود و ریاضی

کاربردی با چند گرایش جایگزین آن شده بود. در سال ۱۳۶۷ لیسانس و در سال ۱۳۷۱ در رشته ریاضی محض، که بار دیگر در برنامه دانشگاه‌ها قرار گرفته بود، فوق‌لیسانس گرفتم.

بهزاد منوچهریان، زمستان ۱۴۰۳

از فروردین ۱۳۶۰ در جهاد سازندگی مشغول به کار شدم و بیش از دو سال در آن نهاد فعالیت کردم. در آبان همان سال که آمارگیری روستایی در کل کشور توسط جهاد سازندگی انجام شد مسئول واحد آمار جهاد سازندگی استان زنجان بودم که از بیش از ۱۲۰۰ روستای شهرستان‌های زنجان، ابهر، خرم‌دره، و خداپنده آمارگیری شد. از پاییز ۱۳۶۲ به صورت قراردادی در دانشگاه تهران مشغول شدم و پس از مدت کوتاهی از ابتدای ۱۳۶۳ در جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران استخدام شدم و اول مرداد ۱۳۹۳ از آن نهاد بازنشسته شدم.

فکر ایجاد جنگ ریاضی از کجا مطرح شد؟

– موضوع ایجاد یک نشریه ریاضی با کمک دانشجویان، در یکی از گفت‌وگوهایی که با آقای دکتر غلامرضا برادران خسروشاهی داشتم، طرح شد. از مهرماه سال ۱۳۶۳ که وارد گروه ریاضی و علوم کامپیوتر (آن زمان) دانشگاه تهران شدم در کلاس درس ایشان هم حضور یافتم و در گفت‌وگوهای بیرون از کلاس، رفته‌رفته با ایشان آشنایی بیشتری پیدا کردم. در یکی از گفت‌وگوهایی که در سال ۱۳۶۴ داشتیم، از یکنواختی و کم‌ تحرکی فضای گروه شکایت می‌کردم و از علاقه‌ام به بهبود آن می‌گفتم که ایشان پیشنهاد راه‌اندازی یک مجله ریاضی در گروه را مطرح کردند. خود ایشان در آماده‌سازی و انتشار نشریه‌ای ریاضی در گروه ریاضی و علوم کامپیوتر دانشگاه تهران به نام مجله ریاضی تهران در سال‌های پیش، تجربیاتی داشتند. در گفت‌وگوهای پس از آن، ایشان پیشنهاد خود را تبیین کردند و قرار شد ضمن مشورت با آقای دکتر خسروشاهی، مقدمات کار را فراهم کنم. در گفت‌وگوهایی که داشتیم، ایشان می‌گفتند برای راه‌اندازی نشریه بهتر است از وجود دانشجویانی استفاده شود که وضع درسی خوبی داشته باشند، تا درحالی‌که به این فعالیت فوق‌برنامه می‌پردازند از برنامه اصلی که یادگیری دروس است، بازنمانند.

دانشجویانی که هسته اولیه هیئت تحریریه مجله را تشکیل دادند چگونه پیدا کردید؟

– در جریان هفدهمین کنفرانس سالانه ریاضی در دانشگاه سیستان و بلوچستان، در فروردین سال ۱۳۶۵، با آقایان شاهین آجودانی نمینی و امیر اکبری مجدآبادنو، که مثل خودم دانشجوی دوره لیسانس بودند، و آقای ناصر بروجردیان، که آن زمان دانشجوی فوق لیسانس بود، هم‌اتاق بودم. فکر ایجاد یک مجله ریاضی دانشجویی را با ایشان در میان گذاشتم، اما آن‌ها پاسخی ندادند و قرار شد در تهران بیشتر گفت‌وگو کنیم. آن‌ها از بهترین دانشجویان گروه ریاضی و علوم کامپیوتر دانشگاه تهران بودند.

در نیمه اول همان سال، به دعوت من چند جلسه با حضور آقای دکتر خسروشاهی و آن سه نفر تشکیل شد و پیرامون وجوه گوناگون کار، گفت‌وگوهای مفصلی داشتیم. با پیشنهاد آقای دکتر خسروشاهی قرار شد با جستجو و انتخاب مقالاتی توصیفی از برخی نشریات ریاضی انگلیسی‌زبان مانند *American Mathematical*، *Mathematics Magazine*، *College Mathematics Journal*، *Monthly* و *Mathematical Intelligencer* و ترجمه آن‌ها، هر شماره از نشریه را آماده کنیم. قرار شد ترکیب چهار نفره ما دانشجویان به عنوان هیئت تحریریه نشریه فعالیت کنیم. نام «جنگ ریاضی» هم پیشنهاد دکتر خسروشاهی بود و من برای تأکید بر دانشجویی بودن نشریه کلمه «دانشجو» را به آخر آن افزودم و نام «جنگ ریاضی دانشجو» به این ترتیب انتخاب شد.

پس هیئت تحریریه اولین جلد مجله عبارت شدند از شاهین آجودانی نمینی، امیر اکبری مجدآبادنو، ناصر بروجردیان، و جناب عالی. این افراد هیچ سابقه قلمی نداشتند. آیا شما اطلاعی از میزان آشنایی این افراد با اصول نگارش، تحقیق، و یا حتی زبان انگلیسی داشتید؟ جریان امور مجله چگونه بود؟ کارها چطور بین افراد توزیع می‌شد؟

– در بین اعضای هیئت تحریریه تنها آقای ناصر بروجردیان بود که پیش از آن کتابی در زمینه منطق ریاضی تألیف و چاپ کرده بود، اما هیچ‌یک از اعضاء سابقه‌ای در ترجمه مطلبی از زبان خارجی به فارسی نداشتند و از این جهت، به‌خصوص در اوایل، ویرایش مقاله‌های ترجمه‌شده برای ویراستاران مشکل می‌شد.

در نیمه دوم سال ۱۳۶۵ اعضای هیئت تحریریه برای یافتن مقالات مناسب جستجو در کتابخانه‌های دانشکده علوم و گروه ریاضی و علوم کامپیوتر دانشگاه تهران را آغاز کردند و جلسات هفتگی با حضور همان چهار نفر برای گفت‌وگو درباره جزئیات و رسیدن به فهم مشترک درباره جنگ

نیز به‌طور منظم تشکیل می‌شد. برای انتخاب مقالات روال کار این‌طور بود که هریک از اعضای هیئت تحریریه که مقاله‌ای به نظرش مناسب می‌آمد، سه نسخه از آن را تکثیر می‌کرد و در اختیار دیگر اعضا قرار می‌داد تا همگی مقاله را بخوانند و در جلسه بعد نظرشان را درباره آن بگویند و اگر اکثر اعضا با ترجمه مقاله و درج آن در جنگ موافق بودند، در وهله اول مترجمی از بین اعضای هیئت تحریریه و در وهله بعد از بین کسانی که اعضاء می‌شناختند مشخص می‌شد. البته از دو سال بعد شیوه انتخاب مقالات خیلی دقیق‌تر شد؛ یعنی هریک از اعضای هیئت تحریریه با دادن امتیازی از صفر تا بیست از چند جنبه به هر مقاله نمره می‌داد و اگر نمره آن مقاله از یک نصاب مشخص کمتر نبود، مقاله انتخاب می‌شد. در جلد اول جنگ ریاضی دانشجو علاوه بر مقالات ترجمه‌شده، دو مقاله تالیفی از دو تن از استادان ریاضی ایرانی و دو بررسی موضوعی به چشم می‌خورد.

برای آماده‌سازی هر شماره نشریه، روال کار این‌طور بود که هر مقاله پس از انتخاب، به یک مترجم سپرده می‌شد و پس از تحویل مقاله ترجمه‌شده به هیئت تحریریه، متن دست‌نویس یا تایپ‌شده به ویراستار سپرده می‌شد و پس از بازگشت متن ویرایش‌شده به مترجم، اصلاحات ویرایشی انجام

از راست: سعید ذاکری، شاهین آجودانی نمینی، امیر اکبری مجدآبادنو، بهزاد منوچهریان (محوطه دانشگاه تهران، ۱۳۷۱)

می‌شد و سپس متن نهایی به حروف چینی می‌رفت. روال کار در مورد مقالات تألیفی کمی فرق داشت. کلیه کارهایی که توسط هیئت تحریریه و گاه برخی از دانشجویان همکار انجام می‌گرفت بی‌مزد و داوطلبانه بود، اما بقیه کارها از ویراستاری تا صفحه‌آرایی و تمامی امور مربوط به چاپ و صحافی نشریه در ازای دستمزد انجام می‌شدند. در این قسمت بود که پای جهاد دانشگاهی به میان می‌آمد.

ترجمه بعضی از مقالات و در موارد معدودی تألیف برخی مقالات توسط افرادی خارج از هیئت تحریریه و توسط دانشجویان کارشناسی و یا بالاتر و بعضی موارد توسط اعضای هیئت علمی (حتی خارج از دانشکده علوم دانشگاه تهران) انجام می‌شده است. این افراد را چگونه پیدا می‌کردید؟ مسلماً کاری که به شما تحویل می‌دادند با صورت نهایی که ما در مجله می‌بینیم بسیار متفاوت بوده است. این نقایص چگونه برطرف می‌شد؟

– پس از انتشار اولین شماره جنگ ریاضی کم‌کم دانشجویان و استادان گروه ریاضی و علوم کامپیوتر دانشگاه تهران و برخی از دانشجویان دیگر دانشگاه‌ها با جنگ آشنا شدند و از این رهگذر بعضی از دانشجویان مقاله‌ای ترجمه می‌کردند و یا نکاتی که در بررسی‌های خود به آن‌ها رسیده بودند و به نظرشان جالب می‌آمد، برای جنگ می‌فرستادند. چندبار هم از سوی هیئت تحریریه مقاله‌ای برای ترجمه به دانشجویی سپرده شد. چند بار هم هیئت تحریریه از چند تن از استادان خواست که برای جنگ مقاله بنویسند. دوسه تن از استادان هم خودشان مقاله نوشتند و یا ترجمه کردند و برای جنگ فرستادند. معمولاً ترجمه‌ها آن قدر بد نبودند که ویرایش موجب تغییرات زیادی در وضعیت آن‌ها بشود.

آیا هسته اولیه هیئت تحریریه با کار اضافی‌ای که در مجله انجام می‌دادند مشکلی نداشتند؟

– خیر. از آنجاکه آن‌ها دانشجویانی قوی بودند، درحالی‌که به یادگیری و تکالیف درسی خود می‌رسیدند، آن قدر فراغت و البته علاقه داشتند که به تکالیفی که در ارتباط با مجله داشتند برسند.

به‌طور کلی نظر آنان درباره سطح دروس ارائه‌شده در گروه، در آن زمان، چه بود؟

– آن‌ها درباره نحوه ارائه دروس گاه کاملاً هم‌نظر نبودند، اما روی هم‌رفته نظرات آنان این بود که برخی از دروس ضعیف و برخی با کیفیت متوسط و اندکی هم با کیفیت نسبتاً مطلوب ارائه می‌شوند.^۱

دکتر خسروشاهی چه خصوصیتی داشتند که اعضای هیئت تحریریه اول گرد ایشان جمع شدند؟

– ایشان اگر دانشجویی را به‌قدر کافی توانا و علاقه‌مند به فعالیت‌های ذهنی و ترویجی ریاضی تشخیص می‌داد، با او ارتباط خوبی برقرار می‌کرد و به او میدان می‌داد.

اگر در مورد افراد یادشده و اعضای دیگر هیئت تحریریه که بعداً به جمع شما اضافه شدند، مطالبی لازم می‌دانید بفرمایید.

– سومین شماره جنگ ریاضی که در فروردین سال ۱۳۶۸، هم‌زمان با بیستمین کنفرانس ریاضی کشور که در دانشگاه تهران تشکیل می‌شد، منتشر شد، اولین ویژه‌نامه جنگ بود که حاوی نه مقاله ترجمه‌شده درباره ریاضیات و چند گزارش با نگاهی تاریخی درباره کنفرانس‌ها بود. سال ۱۳۶۸ پربارترین سال کاری جنگ ریاضی بود، زیرا در آن سال موفق شدیم سه شماره از جنگ ریاضی را منتشر کنیم. اعضای هیئت تحریریه سومین شماره جنگ هم همان چهار نفر اولیه بودند، اما پس از آن آقای سعید ذاکری و خانم فرشته ملک به جمع هیئت تحریریه پیوستند و تا هنگام انتشار هشتمین شماره جنگ ریاضی حضور داشتند. سعید ذاکری دارای لیسانس مهندسی مخابرات بود که بسیار به ریاضیات علاقه‌مند بود و تصمیم داشت در رشته ریاضی ادامه تحصیل دهد و وقتی در آزمون کشوری ورودی فوق‌لیسانس ریاضی شرکت کرد بالاترین نمره را کسب کرد که نشانه میزان دانش ریاضی او بود. او فرد خوش‌ذوقی بود که هم به نسبت سنش قلمی توانا داشت و هم حضوری مؤثر در هیئت تحریریه داشت. با پیشنهاد ذاکری شیوه انتخاب مقالات دقیق‌تر شد و همچنین از شماره چهارم متنی تهیه شد که در داخل جلد درج می‌شد و ضمن معرفی نشریه، هدف از انتشار آن، و شرایط مقالات قابل پذیرش را توضیح می‌داد. خانم فرشته ملک وقتی به هیئت تحریریه پیوست دانشجوی دکترای ریاضی دانشگاه تهران بود.

هنگام انتشار شماره‌های هفتم و هشتم جنگ هیئت تحریریه هفت نفره بود. هفتمین عضو هیئت تحریریه سعاد ورسایی بود که او هم دانشجوی دکترای ریاضی دانشگاه تهران بود. چندی پس از انتشار

۱. در [۶] نکات قابل‌تأملی در این باره آمده است.

شماره هشتم، شاهین آجودانی و امیر اکبری پس از گذراندن دوره فوق‌لیسانس ریاضی در دانشگاه تهران، برای ادامه تحصیل به ترتیب به آمریکا و کانادا رفتند و فرشته ملک و سعاد ورسایی که در آن زمان دوره دکترای ریاضی را در دانشگاه تهران می‌گذراندند نیز از هیئت تحریریه جدا شدند. چندی بعد حسن حقیقی که دانشجوی دوره دکترای ریاضی در دانشگاه تهران بود به جمع هیئت تحریریه پیوست. او پیش از آن هم چند مقاله برای جنگ ترجمه کرده بود.

دومین و آخرین ویژه‌نامه جنگ نهمین شماره آن بود که به مناسبت شصتمین سال تأسیس دانشگاه تهران، هم‌زمان با بیست‌وپنجمین کنفرانس ریاضی کشور که در دانشگاه صنعتی شریف برگزار می‌شد، در فروردین ۱۳۷۳ منتشر شد. فکر تهیه و انتشار این شماره از خودم بود و ضمن مشورت با سه عضو دیگر هیئت تحریریه در پی تهیه و تنظیم مطالب آن برآمدم. هرچند در آن شماره به همه آن چیزی که در نظر داشتیم نرسیدیم، اما توانستیم با نگاهی تاریخی به اوضاع آموزش ریاضیات در دانشگاه و پژوهش ریاضیات در کشور بپردازیم. مدتی بعد سعید ذاکری هم برای گذراندن دوره دکترای قصد عزیمت به خارج کرد و فکر می‌کنم همان سال یا سال بعد به آمریکا رفت. به این ترتیب، از اعضای اولیه هیئت تحریریه فقط من و بروجردیان مانده بودیم.

در مورد بعضی خصوصیت‌های فردی این افراد هم مطلبی اضافه کنم. آقای بروجردیان که بسیار کم‌حرف بود، سطح و عمق اطلاعات ریاضی‌اش از دیگر اعضای هیئت تحریریه بیشتر بود. آقای آجودانی در ساعاتی که کلاس نداشت، در محوطه بین ساختمان مرکزی دانشکده علوم و ساختمان گروه ریاضی، اغلب به بازی فوتبال گل‌کوچک مشغول بود. او به خاطر تسلط خوبی که بر اغلب دروس ریاضی داشت در بین دانشجویان از یک سو و استادان از سوی دیگر فردی شناخته‌شده و مورد احترام بود. آقای اکبری هم واقعاً معلم خوبی بود و از این نظر دانشجویان بسیاری به او رجوع می‌کردند.

یک نکته بسیار مهم در کار مجله این بود که از همان شماره اول از ویراستاران بسیار مجربی مانند استاد سیامک کاظمی، مرحوم دکتر محمدهادی شفیعیها، و فرخ وطن استفاده می‌کردید. چگونه با این افراد ارتباط داشتید و سطح کیفی کار نویسندگان مقالات از نظر این افراد چگونه بود؟

– پیشنهاد مؤکد دکتر خسروشاهی این بود که مقالات ترجمه‌شده توسط ویراستاری زبده ویرایش شوند و در این کار قواعد مرکز نشر دانشگاهی که از این لحاظ مرجعی قابل اطمینان محسوب می‌شد رعایت شود. در اوایل کار، ارتباط ما با ویراستاران از طریق دکتر خسروشاهی برقرار شد. همه آن‌ها

در استخدام مرکز نشر دانشگاهی بودند و یا با گروه ریاضی آن مرکز همکاری داشتند.

مجله از نظر تایپ و صفحه‌آرایی نیز بسیار عالی بود. بفرمایید تایپ و صفحه‌آرایی و انتشار آن چگونه بود و در چه جایی و تحت نظارت چه کسی بود؟ امکانات آن زمان هم محدود بود، بفرمایید تایپ و صفحه‌آرایی به صورت کامپیوتری بود و با چه نرم‌افزاری صورت می‌گرفت؟

– از جلد اول تا جلد هشتم، جنگ ریاضی مسئول فنی و صفحه‌آرای ثابت داشت که ایشان هم از کارشناسان زبده مرکز نشر دانشگاهی بود. صفحه‌آرایی و حروف‌چینی از جلد ۱ تا ۹ به صورت دستی (و با حروف سربی) انجام می‌شد و امور صفحه‌آرایی و حروف‌چینی آخرین شماره ماشینی انجام شد. متن حروف‌چینی شده پس از بازبینی اولیه توسط مسئول فنی، علاوه بر مترجم متن، توسط یکی دیگر از اعضای هیئت تحریریه هم خوانده می‌شد تا در حد امکان از بروز اشتباه جلوگیری شود.

مجله با چه مشکلاتی مواجه بود؟ در بسیاری از شماره‌ها می‌بینیم حرف از کمبود منابع مالی و زیاد بودن هزینه‌ها زده می‌شود.

از راست: شهاب شهبایی، ناصر بروجردیان، بهزاد منوچهریان، سعید ذاکری، فرشته ملک (طبقه دوم ساختمان گروه ریاضی و علوم کامپیوتر دانشگاه تهران، فروردین ۱۳۷۱)

– فکر می‌کنم جنگ یک بیش‌از هزار نسخه چاپ شد و با توجه به مشکلاتی که در معرفی و پخش مجلات داشتیم، شمارگان چاپ شماره‌های بعد کمتر و کمتر شد، اما همواره پخش و فروش جنگ‌ها مشکل پایرجای ما بود. با توجه به اینکه باید بخش عمده هزینه‌های آماده‌سازی هر شماره را از محل درآمدهای جهاد دانشگاهی دانشکدهٔ علوم دانشگاه تهران تهیه می‌کردیم، همواره با کمبود بودجه مواجه بودیم و ناچار بودم با این‌دروان‌در‌زدن، کمبودها را جبران کنم. من از اواخر تیرماه ۱۳۶۵ مدیریت جهاد دانشگاهی دانشکدهٔ علوم دانشگاه تهران را، که بعدها به «گروه علوم پایه جهاد دانشگاهی واحد تهران» تغییر نام یافت، به‌عهده گرفته بودم و این امکان را پیدا کردم که با هماهنگی مدیران بالاتر جهاد دانشگاهی بخشی از هزینه‌های هر شمارهٔ جنگ را از محل درآمدهای جهاد دانشگاهی دانشکده علوم بتوانم تأمین کنم و بقیهٔ هزینه‌ها را با دوندگی

ردیف جلو از راست: دکتر رحیم زارع‌نهدی، شاهین آجودانی نمینی، دکتر غلامرضا خسروشاهی، امیر اکبری مجدآبادنو، سعید ذاکری، نادر کثیری (صفحه‌آرای مجله)؛ ردیف دوم از راست: حسن حقیقی، ناصر بروجردیان، بهزاد منوچهریان، بهرامی (دانشجوی دورهٔ لیسانس)، ویدا میلانی (دانشجوی دورهٔ دکترا)، فرشته ملک (دانشجوی دورهٔ دکترا)؛ ردیف پشت از سمت راست: اقبال زارعی (دانشجوی دورهٔ لیسانس)، حسن شاه‌علی (دانشجوی دورهٔ لیسانس) (جلوی ساختمان گروه ریاضی و علوم کامپیوتر دانشگاه تهران، تیرماه ۱۳۷۱)

و ملاقات با برخی از مسئولین اجرایی کشور تأمین کنم. در ملاقات‌های جداگانه با وزیر آموزش و پرورش، معاون پژوهشی وزیر آموزش و پرورش، معاون اجرایی نخست‌وزیر، و یکی از معاونان وزارت امور خارجه آن زمان پس از تشریح هدف از انتشار جنگ ریاضی و فعالیت‌هایی که در آن راستا انجام داده بودیم، موفق به جلب حمایت مالی هریک از آنان شدم. البته باید بگویم که کاغذ مورد نیاز برای چاپ نه شماره از ده شماره جنگ ریاضی هم با عنایت یکی از معاونان دانشگاه تهران، که دوستی عزیز بود و گمان می‌کنم به ارزش کاری که داشت انجام می‌شد پی برده بود، در اختیار ما قرار می‌گرفت. از خدای بزرگ آمرزش آن عزیز درگذشته را خواهیم.

اولین شماره جنگ ریاضی دانشجو در اواسط اسفند ۱۳۶۶ چاپ شده بود، اما به سبب موشک‌اندازی‌های عراق به مناطق مختلف تهران، از جمله به محلی بسیار نزدیک به چاپخانه‌ای که آن را چاپ کرده بود، چاپخانه و صحافی اعلام کرده بودند که تا اطلاع بعدی تعطیل خواهند شد. من و دیگر اعضای هیئت تحریریه بعد از مدت‌ها انتظار می‌خواستیم هرچه زودتر چشممان به جمال جنگ روشن شود. به همین دلیل از مدیر شاخه ریاضی و علوم کامپیوتر جهاد دانشکده خواستم که به چاپخانه برود و هر طور شده هر چند نسخه که صحافی شده باشد را تحویل بگیرد و بیاورد. او هم رفت و با کمتر از ده نسخه جنگ بازگشت. به یاد دارم که جلد چند نسخه خراشیده شده و خاکی بود و بر روی دوسه جلد که به رنگ آبی آسمانی بودند هم چند قطره خون پاشیده بود. به نظر می‌آمد که یکی از موشک‌ها به جایی اصابت کرده بوده که باعث تخریب بخشی از ساختمان چاپخانه و زخمی شدن فرد یا افرادی شده بود. با انتشار اولین شماره احساس کردیم که کار جدی‌تر از آن است که فکر می‌کردیم و همه اعضای هیئت تحریریه با انگیزه‌ای قوی‌تر به کار ادامه دادند.

چه مشکلاتی مجله را از ادامه کار باز داشت و چرا این کار بعداً ادامه پیدا نکرد؟ با اینکه امکانات بسیار بیشتری در دسترس بود.

– جنگ ریاضی ۱۰ آخرین شماره‌ای بود که منتشر شد و در شرایط ویژه‌ای آماده و در اردیبهشت‌ماه ۱۳۷۶ منتشر شد. در اواخر پاییز ۱۳۷۴ از جهاد دانشگاهی دانشکده علوم جابه‌جا شدم و در قسمت دیگری مشغول شدم و این تغییر موجب شد که جهاد دانشگاهی دیگر به پشتیبانی مالی از جنگ ادامه ندهد و خودم هم نتوانم برای آماده‌سازی آن، به اندازه سابق وقت صرف کنم. معاون پژوهشی دفتر مرکزی جهاد دانشگاهی که بالاترین مقام جهاد دانشگاهی بود که می‌توانست درباره ادامه یا توقف انتشار این نشریه تصمیم بگیرد، صریحاً مخالفت خود را با ادامه انتشار جنگ ریاضی دانشجو

اعلام کرد. انگار جهاد دانشگاهی رودبایستی‌اش را با من کنار گذاشته بود و مخالفتش را با ادامه انتشار جنگ ریاضی آشکار کرد. من که جنگ را چون فرزند خود می‌دانستم، در پی راهی می‌گشتم که بتوانم باز هم به انتشارش ادامه دهم. شرایط گروه ریاضی و علوم کامپیوتر دانشگاه تهران طوری نبود که بشود ضمن حفظ استاندارد که جنگ ریاضی در طول آن سال‌ها به آن دست یافته بود، امیدی به پشتیبانی گروه از تهیه و انتشار جنگ داشت. سراغ معاون پژوهشی دانشگاه تهران رفتم، اما خیلی زود متوجه شدم که در صورت توافق با آن حوزه، نشریه‌ای که منتشر خواهد شد دیگر شباهتی به جنگ ریاضی دانشجو نخواهد داشت. بروجردیان که در سال ۱۳۷۳ مدرک دکترای خود را از دانشگاه تهران گرفته بود، سال بعد در دانشکده ریاضی دانشگاه صنعتی امیرکبیر استخدام شده بود. فکری به نظرم رسید و نظر او را در مورد امکان پشتیبانی آن دانشکده از انتشار جنگ ریاضی جویا شدم. ایشان موافق بود و موضوع را پیگیری کرد و موافقت رئیس دانشکده را گرفتیم.

در مدتی که مشغول انتخاب مقالات و آماده‌سازی شماره ۴م بودیم، مرحوم سیدعلی‌رضا اشرفی و حمیدرضا میمنی، که گمان می‌کنم هر دو به‌تازگی دکترای خود را از دانشگاه تهران گرفته بودند، هم به جمع هیئت تحریریه پیوستند. در آن یک‌سال محل جلسات هیئت تحریریه جنگ ریاضی و فعالیت‌های مربوط به آماده‌سازی آن نشریه، پس از ساعت اداری، دفتر دانشکده ریاضی دانشگاه امیرکبیر بود. بالاخره دهمین شماره جنگ ریاضی در اردیبهشت ۱۳۷۶ توسط انتشارات دانشگاه امیرکبیر منتشر شد و این آخرین شماره جنگ ریاضی دانشجو بود. پس از انتشار این شماره جمع آخرین هیئت تحریریه پراکنده شدند و دیگر جمعی مشابه قبل شکل نگرفت.

امر تهیه و انتشار جنگ ریاضی دانشجو به عنوان یک کار دانشجویی آغاز شد، اما خیلی زود به یک کار حرفه‌ای تبدیل شد و به بلوغ رسید. گرد آمدن چند جوان باهوش و خوش‌ذوق و باانگیزه که به راهنمایی‌های استادی دلسوز و خوش‌فکر توجه کردند و به حرف‌های زیبا جامه عمل پوشاندند، اثری فراموش‌نشده چون جنگ ریاضی دانشجو را پدید آورد، ولی افسوس که در پی آن کوشش‌ها نهادی شکل نگرفت تا آن کار باارزش را ادامه دهد. ترکیبی که از سال ۱۳۶۶ به عنوان هیئت تحریریه شکل گرفت و به مرور تا چند سال بعد رشد کرد و تکامل یافت، از لحاظ شرایط سنی و تحصیلی و توانایی‌های فردی، ترکیبی استثنایی بود که وقتی به هم خورد دیگر بازسازی نشد.

در طی ده سال، ده شماره نشریه جنگ ریاضی دانشجو با ۱۶۴۰ صفحه مقاله و گزارش آموزنده و جذاب و انگیزه‌بخش منتشر شد که نتیجه حدود سیصد جلسه هیئت تحریریه با صرف وقتی در حدود سه‌هزار نفرساعت و صدها نفرساعت پی‌گیری و کوشش دلسوزانه اعضای هیئت تحریریه و دوسه تن دیگر بود.

تا آنجا که اطلاع دارم، نام جنگ ریاضی بر دو نشریه ریاضی دیگر نیز گذاشته شده است؛ البته یکی بدون اطلاع و دیگری با اطلاع قبلی من. آقای سید حسین سیدموسوی که در سال ۱۳۵۸ دانشجوی رشته ریاضی دانشگاه تهران شده بود و در دوران دانشجویی دانشجوی موفق بود، قبل از گرفتن مدرک کارشناسی تحصیل را رها کرد و آن طور به تدریس ریاضیات دبیرستانی پرداخت که چندی بعد یکی از شناخته شده ترین دبیران ریاضی کشور شد. او که از زمان دانشجویی در دبیرستان البرز هم درس می داد، تصمیم گرفته بود که در آن دبیرستان یک مجله شاخص ریاضی منتشر کند و این کار را در سال ۱۳۷۱ انجام داد؛ هرچند از این مجله تنها یک شماره منتشر شد. ایشان به من گفت که با الهام از جنگ ریاضی دانشجو تصمیم گرفته بود نام آن نشریه را «جنگ ریاضی» بگذارد. در سال ۱۳۹۹ روزی یک خانم دانشجوی رشته ریاضی دانشگاه تهران با من تماس تلفنی گرفت و با توضیح درباره اینکه همراه با چند تن دیگر از دانشجویان رشته ریاضی می خواهند یک نشریه ریاضی الکترونیکی تهیه و منتشر کنند، از من خواست که برای اینکه کوشش آنان در ادامه کوششی که به خلق جنگ ریاضی دانشجو انجامید تلقی شود، اجازه بدهم که از همان نام برای این نشریه استفاده کنند. من با خوشحالی از این پیشنهاد استقبال کردم و گفتم هر کمکی از دستم برآید به آنان خواهم کرد. ایشان در بهمن ماه سال قبل در سخنرانی‌ای که درباره جنگ در دانشکده ریاضی، آمار و علوم کامپیوتر دانشگاه تهران داشتم حضور داشت و گویا پس از آن جلسه چنین تصمیمی گرفته بود. تا آنجا که اطلاع دارم فکر می‌کنم از این «جنگ ریاضی دانشجو» الکترونیکی هم سه یا چهار شماره منتشر شد و بعد متوقف شد. من در شماره اول آن نشریه یکی دو صفحه درباره جنگ ریاضی دانشجوی خودمان نوشتم.

بد نیست از سرنوشت چهار نفر از اعضای اصلی هیئت تحریریه هم یاد کنیم. سعید ذاکری در سال ۱۹۹۹ دکترای خود را در نظریه سیستم‌های دینامیکی تحت راهنمایی جان میلنور، ریاضی‌دان معروف آمریکایی، از دانشگاه استونی بروک دریافت کرد و هم‌اکنون استاد کوئینز کالج نیویورک است. شاهین آجودانی نیز در ۱۹۹۸ دکترای خود را در نظریه ترکیبیات تحت راهنمایی ریچارد ویلسون معروف از مؤسسه فناوری کالیفرنیا دریافت کرد و به دلایلی از اشتغال به کار در دانشگاه‌های آمریکا منصرف شد و به کار در زمینه مهندسی نرم‌افزار در شرکت نرم‌افزاری PTC و بعداً Alta Dynamics مشغول شد. امیر اکبری مجدآبادی نیز در سال ۱۹۹۷ دکترای خود را در نظریه (تحلیلی) اعداد تحت راهنمایی ریاضی‌دان معروف هندی-کانادایی وی.

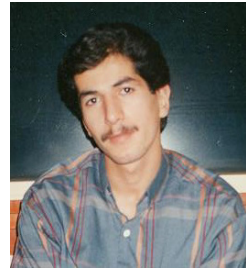
امیر اکبری مجدآبادنو

سعید ذاکری

ناصر بروجردیان

شاهین آجودانی نمینی

کی. مورتی^۱ از دانشگاه تورنتو دریافت کرد و هم‌اکنون استاد دانشگاه لتبریج در کانادا است. ناصر بروجردیان در سال ۱۳۷۳ دکترای خود را در هندسه دیفرانسیل تحت راهنمایی دکتر احمد شفیعی ده‌آباد از دانشگاه تهران دریافت کرد و از سال ۱۳۷۴ به استخدام دانشگاه صنعتی امیرکبیر در آمد.

در پایان، می‌دانم شما در دوران بازنشستگی مشغول انجام طرحی از سر علائق شخصی با هزینه شخصی خودتان درباره تاریخ شفاهی ریاضیات معاصر ایران هستید. طرحی که مسلماً خیلی زودتر از این‌ها و توسط نهادهایی باید اجرا یا حمایت می‌شد. در این باره اگر نکته‌ای دارید بفرمایید.

– طرحی که به آن اشاره کردید، از نیمه دوم سال ۱۳۹۸ با همفکری و همکاری آقای فرید قاسملو تعریف شد و عنوان آن «مستندسازی تاریخ ریاضیات در ایران معاصر» است. البته پیش از این در شماره ۷۲ مجله فرهنگ و اندیشه ریاضی درباره هدف از انجام و چگونگی این طرح توضیحاتی داده‌ام.

این طرح را به منظور پربارترکردن اطلاعات مورد نیاز برای تاریخ‌نگاری ریاضیات ایران در دوران معاصر (حدود صدسال گذشته) تعریف کرده‌ایم و در حال انجام آن هستیم. در این طرح از راه گفت‌وگو با کسانی که به هر شکل در ریاضیات این دوره نقش داشته‌اند، سعی در گردآوری خاطرات و تجربه‌های آنان داریم. فکر این طرح از خود ما بوده است و با صرف هزینه شخصی خود ما شروع شد و در ادامه از حمایت‌های مالی محدود برخی از افرادی که از اهمیت انجام آن آگاه شدند برخوردار شدیم. البته کوشش‌های ما برای برخورداری از حمایت مالی دو سازمان دولتی که طرح‌نامه این طرح را به آن‌ها ارائه دادیم، برخلاف تأیید صاحب‌نظران، نتیجه مثبت در بر نداشت.

در طرح «مستندسازی» از گفت‌وگو با استادان پیش‌کسوت ریاضی آغاز کردیم و از خاطره‌ها و تجربه‌های آنان از کودکی تا دوران بازنشستگی پرسیدیم و از این رهگذر به سیر تحول ریاضیات در ایران، تاریخچه تشکیل گروه‌ها و بخش‌های ریاضی در دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی، و سابقه انتشار دو نشریه ریاضی هم پرداختیم و در این باب تاکنون پنج جلد کتاب منتشر کرده‌ایم و دو کتاب دیگر هم آماده شده‌اند. گفت‌وگو با دبیران پیش‌کسوت ریاضی را هم از زمستان سال ۱۴۰۲ آغاز کرده‌ایم. در ادامه این کار در نظر داریم با استادان جوان‌تر هم گفت‌وگو کنیم و از خاطرات و تجربه‌های آنان بپرسیم و این کار را آغاز کرده‌ایم، گفت‌وگو با دبیران جوان‌تر را هم شروع کرده‌ایم و با طرح پرسش‌هایی مانند آنچه از مسن‌ترها پرسیده‌ایم سعی می‌کنیم سیر دگرگونی آموزش ریاضیات را در دوران پیش از دانشگاه ترسیم کنیم.

در این طرح بیست مدخل و حدود شصت زیرمدخل در نظر گرفته شده است و ممکن است در آینده بر تعداد آن‌ها افزوده شود. با توجه به اهمیت، گستردگی، و هزینه‌بر بودن طرح برای پیشبرد منظم و منسجم و بدون وقفه این طرح، لازم است نهادی تشکیل شود تا گروه‌هایی در این جهت فعالیت کنند که به نظر می‌رسد این آرزویی دور از دسترس باشد.

۴ فهرست جامع جنگ ریاضی دانشجو (۱۳۶۶-۱۳۷۶)

۱. جلد اول، اسفند ۱۳۶۶

- گرایش‌های جاری در جبر، گرت بیرکاف، ترجمه ناصر بروجردیان
- سیاحتی در توپولوژی، فرشید جمشیدیان
- اویلر و تابع زتا، ریموند ایوب، ترجمه شاهین آجودانی نمینی
- پیامدهای فکری انقلاب کامپیوتری، ر. و. همینگ، ترجمه سروش مؤمن‌پور
- آیا حقیقت ریاضی وابسته به زمان است؟، جودیت گرابینر، ترجمه بهزاد منوچهریان
- ده قانون درباره چگونگی تحول در تاریخ ریاضیات، مایکل کراو، ترجمه امیر اکبری مجدآبادنو
- هندسه‌های کلاینی، احمد شفیعی ده‌آباد

- ریاضیات ساختنی، مارک مندلکرن، ترجمهٔ امیر اکبری مجدآبادنو
 - عدد حقیقی چیست؟، جان مای‌هیل، ترجمهٔ سعید عباس‌بندی
 - نگاهی به مسابقات ریاضی در جهان و ایران، امیر اکبری مجدآبادنو
 - مگر، حقیقت و زیبایی خود بسنده نیستند؟، جیمز کلیک، ترجمهٔ آناهیتا پارسی
 - کارنامهٔ برنامهٔ کارشناسی ارشد ریاضی و آمار دانشگاه تهران، غلامرضا برادران خسروشاهی، بهزاد منوچهریان
۲. جلد دوم، مهر ۱۳۶۷
- نظری اجمالی بر سیر تکامل نظریهٔ گروهها، ایزرائل کلاینر، ترجمهٔ شاهین آجودانی نمینی
 - مجموعهٔ محدب چیست، ویکتور کلی، ترجمهٔ ناصر بروجردیان
 - انتگرال لئونهارت اوپلر: نگرشی تاریخی بر تابع گاما، فیلیپ دیویس، ترجمهٔ شاهین آجودانی نمینی
 - میدانهای اقلیدسی اعداد، هندریک لنسترا، ترجمهٔ بهزاد منوچهریان
 - معماری بنای ریاضیات، نیکولا بورباکی، ترجمهٔ کامبیز محمودیان
 - ملاحظاتی پیرامون مفهوم حد، روث ربکا استرویک، ترجمهٔ محمد رجیبی طرخورانی
 - نگاهی به $n + 0 + 1 + 2 + \dots$ از دیدگاه ریاضیات گسسته، لورن لارسن، ترجمهٔ فرهاد ذاکرحسین
 - جهان نیوتنی، روبرت هال، ترجمهٔ علیرضا افشار محرابی
 - برنولیا و سری همساز، ویلیام دانهم، ترجمهٔ امیر اکبری مجدآبادنو
 - گروههایی که اجتماع سه زیرگروه هستند، بروک هایمر، برایان، مویر، ترجمهٔ شاهین آجودانی نمینی
 - میز ناپدید شوندهٔ کانتور، لاری کنوپ، ترجمهٔ امیر اکبری مجدآبادنو
 - شمارشپذیری مجموعه‌ها، استفن کمپبل، ترجمهٔ امیر اکبری مجدآبادنو
 - برهان دیگری از قضیهٔ کوشی در مورد گروهها، جیمز مک‌کی، ترجمهٔ شاهین آجودانی نمینی
 - نکته‌ای در باب چندجمله‌ایهای مشخصه، ژوزف اشمید، ترجمهٔ شاهین آجودانی نمینی
 - گزارشی از سمینار آموزش ریاضی، بهزاد منوچهریان
 - نقش حل مسئله در پیشرفت علمی دانش‌آموزان، پرویز شهرباری
 - تدریس کامپیوتر در نیکاراگوئه، مارلین سینت، ارتور وین، ترجمهٔ علیرضا افشار محرابی
 - نظری اجمالی بر کتابهای ریاضی منتشرشدهٔ دانشگاه تهران، بهزاد منوچهریان
 - تکملهٔ فهرست اسامی فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد ریاضی و آمار دانشکدهٔ علوم دانشگاه تهران
۳. جلد سوم، فروردین ۱۳۶۸
- نقش روش اصل موضوعی، ر. ل. ویلدر، ترجمهٔ ناصر بروجردیان
 - وقتی ریاضیات نه می‌گوید، فیلیپ دیویس، ترجمهٔ شاپور اعتماد
 - صداقت در مباحثات ریاضی: آیا یک و یک به‌راستی می‌شود دو؟، فیلیپ دیویس، ترجمهٔ علیرضا افشار محرابی
 - ریاضیات و ریاضی فکر کردن، م. ل. کارت‌رایت، ترجمهٔ بهزاد منوچهریان
 - ریاضیات به عنوان هنری خلاق، پال هالموس، ترجمهٔ سعید ذاکری
 - ریاضیدان به مثابهٔ یک کاشف، شرمن ک. استین، ترجمهٔ امیر اکبری مجدآبادنو
 - ریاضیات و صداقت فکری، موزس ریچاردسون، ترجمهٔ شاهین آجودانی نمینی
 - آیا می‌توان ریاضیات را قابل فهم کرد؟، رالف فیلیپ باوس، ترجمهٔ سعید ذاکری
 - آموزش حل مسئله، پال هالموس، ترجمهٔ محمدرضا افشار محرابی
 - کنفرانسهای ریاضی در ایران، نگاهی به بیست سال گذشته، امیر اکبری مجدآبادنو، بهزاد منوچهریان
 - نگاهی اجمالی به تاریخچهٔ دانشکدهٔ علوم دانشگاه تهران، بهزاد منوچهریان
 - تاریخچهٔ اجمالی کنگرهٔ بین‌المللی آموزش ریاضی، سید محمدکاظم نائینی
 - گزارش ششمین کنگرهٔ بین‌المللی آموزش ریاضی در مجارستان، رحیم زارع نهندی
۴. جلد چهارم، مرداد ۱۳۶۸
- ترتیبهای جزئی و حدود مور-اسمیت، ادوارد جیمز مک‌شین، ترجمهٔ سعید ذاکری

- خمهای بیضوی، تونی هورویتس، ترجمه حسن حقیقی
- اتحادهای افزایی — از اوایل تا به حال، د. ل. آلدز، ترجمه شاهین آجودانی نمینی
- تاریخچه کوتاهی از تقلیل گاوس — یوردان، استیون آلتون، رنه مک‌لاگابن، ترجمه مهراں جمشیدیان
- خط مماس، نه به منزله یک حد، ایرل بیونز، ترجمه کامبیز محمودیان
- آنالیز ناستاندارد، مارتین دیویس، روبن هرش، ترجمه ناصر بروجردیان
- آزمایشهای لایه صابون برای نمایش رویه‌های مینیمال، ریچارد کورانت، ترجمه علی پارسیان
- یک جبر تقسیم برای دنباله‌ها و حساب عملگرهای نظیر آن، لوئیس براند، ترجمه شاهین آجودانی نمینی
- چندضلعیهای تقریبی برای خمهای فضا پرکن لیگ و شوئنبرگ، هانس ساگان، ترجمه بهزاد منوچهریان
- از هیچ تا بینهایت: مسائل مبارزه‌طلب در رده‌بندی اعداد اصلی، ریچارد فرانسیس، ترجمه امیر اکبری مجدآبادنو
- روشی بهتر برای فشرده‌سازی تصاویر، میکال بارنسلی، آلن اسلون، ترجمه سروش مؤمن‌پور
- حساب دیفرانسیل روی حلقه‌های مرتب، علیرضا رنجبر مطلق
- دو کاربرد کوچک از قضیه مقدار میانگین، کامبیز محمودیان
- مضاعف کردن: حقیقی، مختلط، چهارگان، و بالاتر... خوب، شاید، روبرت مور، ترجمه امیر اکبری مجدآبادنو
- مطلبی شگفت‌آور از هندسه، راس هانسبرگر، ترجمه کامبیز محمودیان
- برهانی برای تساوی رتبه سطری و ستونی یک ماتریس، هانس لایبک، ترجمه شاهین آجودانی نمینی
- مقسوم‌علیه‌های صفر در حلقه چندجمله‌ایها، و. ر. اسکات، ترجمه شاهین آجودانی نمینی
- نامه‌ای سرگشاده، علی رجالی
- گزارشی از بیستمین کنفرانس ریاضی کشور، امیر اکبری مجدآبادنو

۵. جلد پنجم، بهمن ۱۳۶۸

- آنالیز ترکیبی، جیان کارلو روتا، ترجمه شاهین آجودانی نمینی
- پیشینازهای ریاضی نظریه مقدماتی فاجعه‌ها، جان د. آثر، ترجمه ناصر بروجردیان
- کشف کوانتیونها (چهارگانها) توسط هامیلتون، وندر واردن، ترجمه ویدا میلانی
- قضیه باناخ-تارسکی، رابرت م. فرنچ، ترجمه بهزاد منوچهریان
- نیکلای بورباکی، پال هالموس، ترجمه سعید ذاکری
- آیا ریاضیات عناصری دارد؟، پال هالموس، ترجمه فرشته ملک
- اعداد اول و حرکت براونی، پاتریک بیلینگزلی، ترجمه حسن حقیقی
- ماشینهای با حالت متناهی، و. ج. بارنیر، ترجمه محبوبه سیف محدثی، سهیلا شریعتی
- کمیابی ضربهای خارجی روی فضاهاى اقلیدسی، برترام والش، ترجمه شاپور عظیمی
- پارادکس برتراند، ملوین لاکسی، ترجمه شاهین آجودانی نمینی
- گروههای ناآبلی از مرتبه pq، س. ک. بریریان، ترجمه اقبال زارعی
- نکته‌ای در خصوص گروه متناوب، ا. ل. اسپیتزناگل، ترجمه شاهین آجودانی نمینی
- بازم $f(x+y) = f(x) + f(y)!$ ، سعید ذاکری
- اعداد گنگ، ج. پ. جونز، س. توپوروسکی، ترجمه سهیلا شریعتی
- دترمینان ماتریسهای پادمقارن، دیوید ج. ونتمپو، ترجمه بیژن هنری
- اثباتی مقدماتی برای یک مسئله معروف شمارش، جیمز و. فریل، ترجمه محبوبه سیف محدثی
- آیا صدای ما به سیمای ما می‌رسد؟، سعید ذاکری
- نگاهی به کارنامه پنج ساله مجله رشد آموزش ریاضی، امیر اکبری مجدآبادنو

۶. جلد ششم، شهریور ۱۳۶۹

- ملاحظاتی در باب سرگذشت سریهای فوریه، آنتونی زیگموند، ترجمه سعید ذاکری
- قضیه اوایل در مورد چندوجهیها، س. ا. رابرتسون، ترجمه فرشته ملک
- کدها و طرحها، ایان بلیک، ترجمه شاهین آجودانی نمینی

- نکاتی پیرامون تاریخ و فلسفهٔ ریاضیات، رابرت ل. لانگ، ترجمهٔ محمد باقری
 - آندری نیکلایویچ کولموگوروف، پال م. ب. ویتانی، ترجمهٔ ویدا میلانی
 - فرمول مساحت نقشه‌بردارها، بارت برادن، ترجمهٔ محمدرضا احمدی زند
 - تصویر هندسی پولیا از انتگرالهای مرزی مختلط، بارت برادن، ترجمهٔ امیر اکبری مجدآبادنو
 - یک مسئلهٔ چندضلعی، ا. ر. برلکامب، ا. ن. گیلبرت، ف. و. سیندن، ترجمهٔ علی پارسیان
 - دربارهٔ تصویرنگاری، ژرژ پولیا، ترجمهٔ بهزاد منوچهریان
 - به درک شهودی در ریاضیات اهمیت بدهیم، پرویز شهریاری
 - معادلات ماتریسی چندجمله‌ای، هارلی فلاندرز، ترجمهٔ سهیلا شریعتی
 - نقاط ثابت و معادلات تابعی، سعید ذاکری
 - مسئله‌ای دربارهٔ توانهای k ، امیر اکبری مجدآبادنو
 - یک نوع سرشت‌نمایی برای بعد نامتناهی فضاها، برداری، هنری هیتزلی، ترجمهٔ مهدی مظفری
 - یک مثال نادیده گرفته‌شده از تجزیهٔ غیریکتا، هیل ف. تراتر، ترجمهٔ زهره مستقیم
 - گزارشی از ریاضیات ویتنام، ترجمهٔ علیرضا افشار محرابی
۷. **جلد هفتم، بهمن ۱۳۷۰**
- چهارسال با جنگ ریاضی دانشجو
 - کوآرتینونها و اسپینورها، سیف‌الله رنجبر دائمی
 - نظریهٔ گرهما، لی نویویرث، ترجمهٔ سعادت ورسایی
 - رمزشناسی: از رمز سزار تا دستگاههای رمز کلید-همگانی، دنیس لوسیانو، گوردون پریکت، ترجمهٔ ناصر بروجردیان، علی شکوفنده
 - ماهیت فعالیت ریاضی چیست؟، ارنست اسنپر، ترجمهٔ حسن حقیقی
 - سریهای توانی صوری، ایوان نیون، ترجمهٔ ناصر بروجردیان
 - آیا فرمول طول قوس، طول قوس را اندازه می‌گیرد؟، کنت گلدبرگ، ترجمهٔ علی پارسیان
 - فرمول طول قوس، طول قوس را اندازه می‌گیرد، وارن پیچ، ترجمهٔ علی پارسیان
 - استقراء پیوسته، جینگ ژونگ، ترجمهٔ رشید زارع نهندی
 - احتمال جابه‌جا شدن دو عنصر یک گروه چقدر است؟ سعید ذاکری
 - برهانی ترکیباتی از یک محک نرمال بودن، جیمز اوینگز، ترجمهٔ طبیبه کوچک‌پور
 - R^2 اجتماعی از دایره‌های مجزاست، آندری سولکین، ترجمهٔ کورش بهرامی
 - e ، و اعداد گنگ دیگر، آلن ای. پارکس، ترجمهٔ هاله جواهری
 - توابع پیوسته و نمودارهای همبند، س. ا. بورگیس، ترجمهٔ ماندانا محمدسلطان
 - نکته‌ای دربارهٔ گنگ بودن مجموع رادیکالها، حسن‌علی شاه‌علی
 - آینشتاین هم برای جامعهٔ علمی ما اسباب دردسری بیش نیست!!، غلامرضا برادران خسروشاهی
 - خطر قهرمان‌سازی و رسانه‌های همگانی (۲)، سعید ذاکری
 - جایزهٔ عبدالسلام به پژوهشگران جوان در علوم پایه
 - کتابخانهٔ ریاضی دانشکدهٔ علوم دانشگاه تهران، بهزاد منوچهریان
 - فهرست موضوعی، جلد‌های ۴، ۵، و ۶
۸. **جلد هشتم، خرداد ۱۳۷۱**
- نیم‌قرن ریاضیات، هرمان وایل، ترجمهٔ شاهین آجودانی نمینی
 - برهانی از قضیهٔ گودل با اصطلاحات برنامه‌های کامپیوتری، آرتور چارلز ورث، ترجمهٔ فرزاد ریاضتی
 - تقدیر از کرونگر، هارولد ادواردز، ترجمهٔ ویدا میلانی
 - اثباتهایی تحلیلی از "قضیهٔ توپ مودار" و قضیهٔ نقطهٔ ثابت براورث، جان میلنر، ترجمهٔ سعید ذاکری
 - ریاضیات گسسته: ریاضیات جدید علم، آنتونی رالستون، ترجمهٔ روزبه توسرکانی

- نگرشی بر مثلث پاسکال: ترکیبیات، حساب، هندسه، پیتر هیلتون، جین پدرسن، ترجمه ویدا میلانی
 - راههایی مغشوش در خدمت اهدافی منطقی، کوین مک‌کین، تام دورتسکی، ترجمه فرامرز علی ایچی
 - حاصلضربهای سینوسها و کسینوسها، استیون گالویچ، ترجمه بیژن هنری
 - مربع جادویی مرلین، دان پلتیر، ترجمه مریم خادمی
 - الگوریتمی برای حل دستگاه معادلات سیاله خطی، ناصر بروجردیان
 - باز هم تثلیث زاویه، حسن علی شاه‌علی
 - رده‌های تقارن: توابع سه‌متغیره، ان. متروپلیس، جیان-کارلو روتا، ترجمه زهره مستقیم
 - تعمیم قضیهٔ محور اصلی به میدانهای غیر از R ، استفن اچ. فریدبرگ، ترجمه اقبال زارعی
 - ده پرسش از ریاضیدانان ایرانی مقیم خارج
 - آیین‌نامهٔ مسابقهٔ ریاضی کشور، امیر اکبری مجدآبادنو
۹. **جلد نهم، فروردین ۱۳۷۳**
- حرفهایی پیرامون ریاضیات معاصر ایران
 - بمصاحبه با استادان ریاضی
 - مصاحبه با دانشجویان دکتری ریاضی
 - مصاحبه با دانشجویان کارشناسی ارشد ریاضی
 - مصاحبه با دانشجویان کارشناسی ریاضی
 - خاطرات
 - نگاهی به ریزنمرات ...
 - خاطره‌ها و یادداشت‌هایی دربارهٔ پژوهشکدهٔ ریاضی ...، غلامرضا برادران خسروشاهی
 - گرامیداشتی برای دکتر محمدرضا رجبی طرخورانی
۱۰. **جلد دهم، اردیبهشت ۱۳۷۶**
- سخن مدیر مسئول
 - نگاهی به مسئلهٔ N -جسم از طریق متغیرهای مختلط، دانالد ساری، ترجمه ناصر بروجردیان
 - قانون دوم کپلر و توپولوژی انگرهالهای آبلی، ولادیمیر آرنولد، ترجمه سعید ذاکری
 - دانش الگوها، لین آرتور استین، ترجمه پدram صفری
 - برنامه‌ریزی با اعداد صحیح در رمزنگاری، ه. و. لسنتر، ترجمه حسن حقیقی
 - تصادفی بودن و اثبات ریاضی، گریگوری ج. چایتین، ترجمه بهزاد منوچهریان
 - مثالهای نقض در نظریهٔ احتمال، جوردن استویانف، ترجمه سید محمود طاهری
 - در باب یک قضیهٔ فروبنیوس، ی. م. آیزاکس، ج. ر. رابینسون، ترجمه فرحبخش کمالی خمسه
 - روشن کردن قلمروهای کراندار، جفری راخ، ترجمه حسن حقیقی
 - اثبات لانه کبوتری قضیهٔ کاپلانسکی، ایرا روزنهلتر، ترجمه اشرف تفتی
 - اثبات قضیه سربینسکی با استفاده از قضایای اولر و دیریکله، آ. آ. آگیف، ترجمه حمیدرضا میمنی
 - آیا حاصلضرب مشتقهای دو تابع خود مشتق یک تابع است؟، م. و. بوتسکو، ترجمه اسماعیل خرم
 - مصاحبه‌ای با پرویز شهریاری
 - ریاضیات در شرایط دشوار کشورهای جهان سوم، نیل کویلیتز، ترجمه علیرضا افشار محرابی

سپاسگزاری لازم است از دکتر غلامرضا خسروشاهی و آقای بهزاد منوچهریان تشکر کنم که قبول دعوت کردند و عکس‌هایی را از آلبوم شخصیشان در اختیار من گذاشتند و چند بار این نوشته را مطالعه و اصلاح کردند. همچنین از دکتر حسن حقیقی برای در اختیار گذاشتن عکس‌هایی از آلبوم شخصیشان سپاسگزارم. از استاد سیامک کاظمی که بخش‌هایی از مقاله را مطالعه کردند و اصلاحاتی

در آن انجام دادند ممنونم. در آخر، از خانم دکتر شیوا زمانی که خطاهای نگارشی پنهان مانده از دید مرا پیدا کردند سپاسگزارم.

مراجع

- [۱] آلبر، پیر؛ ترو، فرناندو، تاریخ مطبوعات جهان، ترجمه هوشنگ فرخجسته، پاسارگاد، تهران، ۱۳۶۲.
- [۲] برادران خسروشاهی، غلامرضا، خاطره‌ها و یادداشت‌هایی درباره پژوهشکده ریاضی، ...، جنگ ریاضی دانشجو، ۹ (۱۳۷۳)، ۱۱۵-۱۳۳.
- [۳] برادران خسروشاهی، غلامرضا، جای خالی ریاضیات، نشر ریاضی، ۱ (۱۳۶۷)، ۱۹-۲۳.
- [۴] تقدیر از غلامرضا خسروشاهی در همایش ترکیبیات، اخبار، ۹۲ (۱۳۹۸)، ۹-۱۳.
- [۵] زارع، بیژن، تاریخچه مجلات علمی-تخصصی در ایران، رسانه، ۱۰ (۱۳۷۸)، ۴۸-۵۳.
- [۶] مصاحبه با دانشجویان کارشناسی ارشد ریاضی؛ سعید ذاکری، جنگ ریاضی دانشجو، ۹ (۱۳۷۳)، ۶۷-۷۱.
- [۷] مقصودی، سعید، میراث چهل‌ساله، فرهنگ و اندیشه ریاضی، ۷۰ (۱۴۰۱)، ۱-۴۶.
- [۸] مقصودی، سعید، اصلاحیه «میراث چهل‌ساله»، فرهنگ و اندیشه ریاضی، ۴۳ (۱۴۰۳)، شماره ۱، ۲۷۱.
- [۹] منوچهریان، بهزاد؛ قاسملو، فرید، مستندسازی تاریخ ریاضیات در ایران معاصر، ج ۴، انتشارات پارس‌نامه، تهران، ۱۴۰۲.
- [۱۰] یادی از «سینار سه‌شنبه»، اخبار، ۹۰-۹۱ (۱۳۹۷)، ۱-۳.

سعید مقصودی: دانشگاه زنجان، گروه ریاضی

رایانامه: s_maghsodi@znu.ac.ir

Remembering “Jong-e Riazi-e Daneshju”: An Interview with Gholamreza Khosroshahi and Behzad Manouchehrian

S. Maghsoudi¹

Department of Mathematics, University of Zanjan, Iran

Abstract. *Jong-e Riazi-e Daneshju* was a student-run magazine published between 1987 and 1997 by a group of mathematics students from the Faculty of Sciences at the University of Tehran. In this article, we explore the creation, management, and impact of *Jong-e Riazi-e Daneshju* through the perspectives of its director-in-charge and faculty advisor.

Keywords: Persian mathematics journals, Jong-e Riazi-e Daneshju, University of Tehran, The Academic Center for Education, Culture and Research, expository article

Article history: Received 6 January 2025; Accepted 29 January 2025

Article type: interview
